

AKO ZVYŠOVAŤ ZÁUJEM ŽIAKOV O TECHNIKU?

Alena HAŠKOVÁ*, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Prijato: 20. 12. 2016 / Akceptováno: 5. 1. 2017

Typ článku: Recenze

DOI: 10.5507/jtie.2017.001

Recenzia publikácie Jiřího Dostála a Márie Kožuchovej *Badatelský přístup v technickém vzdělávání: Teorie a výzkum*, Olomouc, Univerzita Palackého, 2016, 211 s., ISBN 978-80-244-4913-5

Školstvo na Slovensku aj v Čechách je obviňované, že nereaguje adekvátne na potreby trhu práce, v dôsledku čoho dochádza na jednej strane k prebytku niektorých profesií a na druhej strane k nedostatku absolventov určitých, najmä technicky orientovaných odborov. Oficiálne analýzy v oboch krajinách (viď napr. aktuálne štúdiá Je vzdelávací systém podporou alebo bariérou progresívnych štrukturálnych zmien v ekonomike SR J. Vantucha spracovaná na Ekonomickom ústave SAV v roku 2015 v rámci riešenia projektu Štrukturálne zmeny v slovenskej ekonomike – predpoklad prechodu do vyššieho štádia rozvoja alebo výskumná správa MŠMT ČR Důvody nezájmu žáků o přírodovědné a technické obory ešte z roku 2008) poukazujú na skutočnosť, že študijné záujmy mládeže sú v súčasnosti výrazne odlišné od potrieb spoločnosti. Nie je však tak úplne pravda, že školy by sa neprispôbovali trhovým podmienkam. Čomu sa neprispôbujú, sú podmienky trhu práce na výstupe. Avšak podmienkam trhu vzdelávacích služieb na vstupe sa prispôbujú v plnej miere, čím dochádza k uspokojovaniu preferencií žiakov a rodičov, ale nie k uspokojovaniu potrieb zamestnávateľov a spoločnosti ako takej. Škola je systém dominantne ovplyvňovaný parametrami preferencií a dispozícií žiakov. Z uvedeného vyplýva, že ak má dôjsť k náprave orientácie žiakov na technicky smerované študijné odbory, je potrebné dlhodobo pôsobiť na ich preferenčné parametre. Prispieť k riešeniu tohto problému môže aj publikácia česko-slovenského autorského kolektívu Jiří Dostál – Mária Kožuchová *Badatelský přístup v technickém vzdělávání: Teorie a výzkum*, ktorú v roku 2016 vydala Univerzita Palackého v Olomouci.

Problematickou vyučovacích metód založených na bádateľských a výskumných činnostiach žiakov sa zaoberajú vo svojich prácach mnohí odborníci. Väčšinou je táto problematika spracovávaná na úrovni aspektov všeobecnej pedagogiky, menej na úrovni odborových didaktík a v ich rámci najmenej publikácií je práve v oblasti odborovej didaktiky technických a odborných predmetov. Publikácia *Badatelský přístup v technickém vzdělávání* potenciálne prispieva k zaplneniu tohto prázdneho miesta na knižnom trhu. Navyše je spracovaná tak, aby problematika bádateľsky orientovanej výučby v zameraní na technické vzdelávanie v nej bola prezentovaná komplexne – od vymedzenia základných pojmov, cez všeobecné teoretické východiská a analyzovanie ich spojitostí s ďalšími faktormi pedagogickej praxe až po praktické uplatňovanie bádateľsky orientovanej výučby v technickom vzdelávaní na základných školách.

*Autor pro korespondenci: ahaskova@ukf.sk

Celkovo práca pozostáva z 11 kapitol. V prvej z nich autori v krátkosti objašňujú aktuálnu potrebu zavádzania netradičných prístupov do vyučovania predovšetkým v dôsledku odlišnosti súčasných detí od detí predchádzajúcich generácií. Vychádzajú pritom z paradigmy vymedzovania súčasnej spoločnosti ako tzv. ľudickej, t.j. spoločnosti, ktorá sa rada hrá a pre ktorú práca nepatrí medzi základné hodnoty života. V druhej kapitole autori prezentujú veľmi komplexný prehľad koncepcií kurikul, pričom sa kľúčovo sústreďujú na kurikulá zamerané na technické vzdelávanie. V jednotlivých častiach postupne charakterizujú esencionalistické kurikulá, perenialistické kurikulá, pragmatistické kurikulá, polytechnicky orientované kurikulá, technicky orientované kurikulá, ekosociálne kurikulá, procesuálne kurikulá, kurikulá zamerané na rozvoj tvorivosti, konštrukčno-projekčne orientované kurikulá, pričom celá kapitola vyúsťuje do objasnenia zavádzania bádateľského prístupu do vyučovania. V niektorých bodoch je síce možné polemizovať s názormi autorov, ale ich snaha o poskytnutie čo najširšieho spektra rôznych koncepcií ako možných východísk pre následné rozpracovanie kurikul technického vzdelávania a bádateľsky orientovanej výučby vytvára platformu pre následnú odbornú diskusiu a možné inovácie výchovno-vzdelávacej činnosti škôl v oblasti technického vzdelávania.

Ďalšie tri kapitoly sú venované detailnejšiemu prezentovaniu troch základných aspektov bádateľsky orientovaného vyučovania. Prvým z nich je konštruktivizmus, ktorý vytvára teoretické východiská bádateľského vyučovania. Druhým je rozvoj bádateľských schopností žiaka. Na rozdiel od tradičného vyučovania, zameraného na popisovanie a pomenovávanie jednotlivých javov s cieľom osvojenia si učiteľom prezentovaného učiva, bádateľsky orientované vyučovanie je založené na poznávaní a vysvetľovaní jednotlivých javov prostredníctvom ich skúmania s cieľom rozvíjať u žiakov ich bádateľské schopnosti. Tretím aspektom je školský experiment ako základný didaktický prostriedok, na ktorom je postavené bádateľsky orientované vyučovanie. Tieto tri kapitoly vytvárajú ťažisko prvej časti publikácie. Nasledujúce dve kapitoly, Odras bádateľsky orientované výuky v oborových didaktikách a Diseminace poznatkov v kontextu technického vzdelávania a bádateľsky orientované výuky možno vnímať ako rozširujúcu dimenziu tohto ťažiska.

V podnázve svojej publikácie autori avizujú, že v nej prezentujú jednak teóriu bádateľského vyučovania predmetov technického zamerania a jednak výsledky výskumu uplatňovania tohto prístupu vo vyučovaní technicky zameraných predmetov. Samotnému výskumu sú síce venované až posledné dve kapitoly (kapitola 10 a 11), ale už predchádzajúce dve kapitoly (kapitola 8 a 9) možno považovať za integrálnu súčasť prezentácie podnázvom avizovaného výskumu. Autori v týchto dvoch kapitolách totižto analyzujú problematiku, ktorá sa následne stáva predmetom ich výskumu. V ôsmej kapitole je to problematika profesijnej spôsobilosti učiteľov realizovať bádateľsky orientované vyučovanie a v deviatej kapitole sú to otázky vytvárania aktivít žiakov, ktoré môžu byť využité v rámci bádateľsky orientovaných vyučovacích hodín. Následne autori prezentujú pôvodné výsledky svojho vlastného výskumu, ktorý realizovali v období rokov 2013 – 2015 (kapitola 10. Výskum stimulujúcich situácií v bádateľsky orientovanej výučbe a kap. 11. Výskum postojů učitelů ke vhodné podobě výuky technických a přírodovědných předmětů). Popis realizácie výskumu stimulujúcich situácií v bádateľsky orientovanom vyučovaní môže navyše slúžiť ako veľmi dobrá ukážka koncipovania metodológie rozvíjania, sledovania a hodnotenia bádateľských schopností žiakov.

Stotožňujem sa s autormi Jiřího Dostála a Márie Kožuchovej, že publikácia *Badateľský prístup* v technickém vzdelávaní prináša nový pohľad na technické vzdelávanie. *Badateľsky* orientovaná výučba využíva prvky prirodzeného spontánneho učenia sa žiakov. Je spájaná s aktívnym pozorovaním, meraním a zdôvodňovaním zistených hodnôt, čo predstavuje rozvoj aktivity, kreativity a kritického myslenia. Tieto aktivity tradičné modely školskej výučby potláčajú. *Badateľský* prístup bol pôvodne realizovaný len v rámci prírodovedného vzdelávania. Jeho využitie v technickom vzdelávaní predstavuje aktívne zapojenie sa žiakov do poznávacieho procesu a má vysoký stimulačný účinok.